

اعجاز تلقین

◀ بررسی اثر متیو در آموزش

اثر متیو را اولین بار روبرت مرتون، جامعه‌شناس آمریکایی، در سال ۱۹۶۸ میلادی ابداع کرد. او بر این عقیده بود که وجود یک تفاوت جزئی اولیه بین دو نفر باعث می‌شود یک نفر در مسیر موفقیت قرار بگیرد، به‌طوری که اشخاص دیگر به صورت ناعادلانه‌ای از رسیدن به او محروم شوند. به‌عنوان مثال، محققان جهان سوم معتقدند،

◀ در جامعه‌شناسی پدیده‌ای داریم به نام اثر متیو که مطابق آن «همیشه ثروتمندان ثروتمندتر و فقرا فقیرتر می‌شوند.» تأثیر پدیده متیو در تمام فعالیت‌های اجتماعی از جمله اقتصاد، سیاست و آموزش قابل تأمل است. در زمینه آموزش، تأثیر مثبت پدیده متیو در کلاس درس می‌تواند شکوفا شدن استعدادهای نهفته دانش‌آموزان را در بر داشته و اثر منفی و مخرب آن باعث تنفر دائمی دانش‌آموز از درس و مدرسه شود.

در این مقاله، پدیده متیو به شمشیری دو لبه تشبیه شده است که هر دوی فرصت و تهدید را در خود دارد. در انتها به ذکر چند نکته ساده و مهم بسنده شده است که به‌کارگیری آن‌ها در کلاس درس، معلمان توانمند و عزیز را یاری می‌کند تا برای افزایش امکان شکوفا کردن استعدادهای دانش‌آموزان خود قدم بردارند.

مجلات مهم علمی، تمایل به چاپ مقالات علمی فرستاده شده از کشورهای پیشرفته تمایل بیشتری دارند و مطالب ارسالی جهان سوم را رد می‌کنند. به همین علت، تعداد مقالات علمی کشورهای پیشرفته هر روز بیشتر می‌شود و شهرت علمی آن‌ها افزایش می‌یابد.

اثر متیو را می‌توان در سایر فعالیت‌های اجتماعی اطراف از جمله اقتصاد، سیاست و آموزش نیز مشاهده کرد. مثلاً عموم مردم خریدار اجناس پرفروش‌اند. کتاب‌های پرفروش، اپلیکیشن‌های پرفروش و حتی لباس‌های پرفروش به‌طور مرتب بازخورد مثبت دریافت می‌کنند و پرفروش‌تر می‌شوند.

در آموزش، مطابق با اثر متیو، متمرکز شدن روی ویژگی‌های مثبت دانش‌آموز می‌تواند آن ویژگی‌ها را تقویت کند و نادیده گرفتن آن‌ها به تضعیف استعدادهای نهفته او منجر شود. در سال ۱۹۷۰ میلادی، رابرت رزنتال تحقیقی انجام داد که نشان داد چگونه برچسب زدن به دانش‌آموزان باعث تغییر در میزان پیشرفت آن‌ها می‌شود. در این تحقیق، از دانش‌آموزان یک کلاس ابتدایی تست آی کیو گرفته شد. سپس ۲۰ دانش‌آموز آن کلاس، به‌طور اتفاقی انتخاب شدند و به آن‌ها برچسب استعدادهای درخشان نسبت داده شد تا فکر کنند در سال آینده تحت یادگیری‌های خاص قرار می‌گیرند. در انتهای سال، از همان کلاس دوباره تست آی کیو گرفته شد و این نتیجه به دست آمد که دانش‌آموزانی که برچسب استعدادهای خاص خورده بودند، نسبت به سایر دانش‌آموزان پیشرفت تحصیلی بیشتری داشتند (اثر مثبت متیو) (Briggs, ۲۰۱۳). **کیت استنویچ**

استاد جامعه‌شناسی کاربردی دانشگاه تورنتو، معتقد است که یادگیری خواندن، به‌عنوان اولین امر آموزش، می‌تواند به‌صورت مادام‌العمر در روند یادگیری دانش‌آموز تأثیرگذار باشد. او معتقد است، مطابق اثر متیو، دانش‌آموزانی که به خوبی مهارت خواندن را به دست نمی‌آورند، کمتر به خواندن علاقه نشان می‌دهند و وقتی به سنی می‌رسند که برای یادگیری درس‌ها به مطالعه احتیاج است، در یادگیری‌شان اختلال ایجاد می‌شود. در واقع، ضعف مهارت خواندن، مهارت‌های ذهنی و مهارت‌های اجرایی و پیشرفت‌های علمی را کند و در نهایت باعث ایجاد فاصله علمی بین فرد و سایر هم‌کلاسی‌ها خواهد شد. به همین دلیل، معلمان عزیز، به خصوص معلمان دوره ابتدایی و به ویژه سال سوم ابتدایی، که در آن دانش‌آموزان تقریباً مهارت خواندن و نوشتن را یاد می‌گیرند، باید دقت کنند که هر گونه احساس عقب‌ماندن نسبت به سایر دانش‌آموزان، می‌تواند در تمام دوره تحصیل دانش‌آموز تأثیر منفی بگذارد (اثر منفی متیو).

از سال ۲۰۰۱ میلادی برنامه‌ای با عنوان اقتصاد «NCLB» به منظور خنثی کردن اثر منفی متیو به سیستم آموزشی آمریکا اضافه شد که بر طبق آن، سالانه سطح علمی درس‌های ادبیات و ریاضی دانش‌آموزان سنجیده می‌شود تا مطمئن شوند که هیچ دانش‌آموزی از یادگیری‌های پایه‌ای نظام آموزشی جا نمانده باشد. «U.S. Department of Education» اما بنا به عقیده متخصصان آموزش، این طرح در کاهش اثر منفی متیو تأثیر چندانی نداشته است. به نظر می‌رسد تنها دست‌توانای شما همکاران عزیز می‌تواند گره‌گشای این خطیر باشد.

چند راهکار ساده و مؤثر

● از توجه کردن به تعداد خاصی از دانش‌آموزان و کنار گذاشتن سایرین خودداری کنید. این رفتار شاید تعداد محدودی از دانش‌آموزانی را که بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند رشد بدهد، ولی سایرین را منفعل می‌کند.

● نقاط قوت و استعدادهای نهفته هر دانش‌آموز را بشناسید و در راه شکوفایی آن‌ها گام‌های مؤثر بردارید. توجه کنید، دانش‌آموز باهوش کسی نیست که بدون هیچ تلاشی نفر اول کلاس شده، بلکه کسی است که احتمالاً فقط اختلافی جزئی نسبت به سایر هم‌کلاسی‌ها داشته که گاهی خانواده یا معلم آن را شناخته و تقویت مثبت کرده‌اند. یعنی اگر نقاط قوت سایر دانش‌آموزان هم شناخته شود و آن‌ها را برای این نقاط قوت تشویق کنیم، نتیجه مشابهی به دست خواهد آمد.

● **مالکولم گلدول** (۱۳۸۹) در بخشی از کتاب خود می‌نویسد: درخت بلوط برای رشد کافی فقط به بذر خوب نیاز ندارد، بلکه باید درختان اطراف جلوی رسیدن نور خورشید به آن را نگیرند، هیچ خرگوشی نهال قبل از رشد را نخورد، کسی آن را قطع نکند، خاک حاصل‌خیز باشد و... در مورد دانش‌آموزان هم، به مثابه نهال جوان، مستعد بودن تنها شرط لازم و کافی برای شکوفایی نیست، بلکه محیطی مناسب و شرایط خاص نیاز است که ایجاد آن وظیفه ما معلمان و سایر دست‌اندرکاران نهاد آموزش و پرورش است. شاید بتوان آموزش مفهومی، استفاده از وسایل کمک آموزشی، آزمون‌های مرحله‌ای، ایجاد محیطی امن و فرح‌بخش در کلاس، تنوع در نحوه ارائه مطالب، و طرح پرسش‌های انگیزشی را از جمله وظایف معلمان گران‌قدر دانست. ساده‌تر بگوییم، هر

چه در توان دارید، برای افزایش شانس شکوفا شدن استعدادهای دانش‌آموزان خود به کار گیرید.

● اگر برای یک دانش‌آموز مستعد در کلاس تجربه خاصی فراهم کردید، دقت کنید برای دانش‌آموزان ضعیف‌تر هم شرایط شرکت در همان تجربه مهیا شود مثلاً اگر دانش‌آموز خوب کلاس، جواب یک پرسش شما را داد، بلافاصله پرسش بعد را از دانش‌آموز ضعیف‌تر بپرسید. به بیان دیگر، با دانش‌آموزان به‌گونه‌ای رفتار کنید که تمام آن‌ها به‌طور یکسان احساس با ارزش بودن کنند.

● به اشتباهات یادگیری دانش‌آموزان واکنش سریع نشان دهید و نگذارید مفاهیم غلط در ذهنشان نهادینه شود. با حرکت در کلاس و بررسی کردن تکالیف در همان لحظه که دانش‌آموزان در حال تفکرند و بهترین لحظه یادگیری است، اشتباهات آن‌ها را پیدا، گوشزد و برطرف کنید.

● گاهی مواقع یک شکست کوچک ممکن است باعث سرخوردگی‌های بزرگ و بروز رفتارهای ناهنجار از دانش‌آموز شود. برای مثال، غلط خواندن یک متن، به ویژه در پایه ابتدایی، اگر به مسخره شدن توسط دانش‌آموزان بینجامد، ممکن است باعث انزجار دائمی دانش‌آموز از مدرسه و درس شود. وظیفه معلم این است که دانش‌آموز را رها نکند. این حالت را به سرعت بشناسد و جهت اثر آن را معکوس کند.

● هر چند امروزه بر یادگیری‌های دانش‌آموزمحور فراوان تأکید می‌شود، ولی باید دقت کنیم دانش‌آموزان نباید به حال خود رها شوند و نقش هدایتی و کنترلی معلم حذف شود. تحقیقی در نیوزلند نشان می‌دهد، دانش‌آموزان ابتدایی که کلمات را به صورت گروهی برای یکدیگر هجی می‌کردند، یادگیری‌شان بسیار ضعیف‌تر از دانش‌آموزانی بود که با

الگوهای هجایی خاص معلم آموزش می‌دیدند).

● از آنجا که برای بعضی از والدین، به‌ویژه والدین دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه، امکان راهنمایی، کمک و رفع اشکال در تمام درس‌های فرزندانشان وجود ندارد، بهتر است تکالیف دانش‌آموزان، تا حد امکان در کلاس درس و با نظارت معلم انجام شود تا به یادگیری در حین تفکر دانش‌آموز بینجامد. اگر به خاطر ضیق وقت کلاس این امکان وجود ندارد، استفاده از شبکه‌های اجتماعی و دادن پاسخ به پرسش‌های ضروری دانش‌آموز در اولین فرصت ممکن، بهترین گزینه است. (BazooBand, ۲۰۱۶: ۵۹-۶۶).

در انتها می‌توان به این نتیجه رسید که پدیده متیو پازل سختی است که درک این نکته که هر لحظه آیا با تأثیر مثبت یا منفی در کلاس درس خودنمایی می‌کند، بسیار مشکل است. پدیده متیو همان مثال شمشیر دو لبه است که هر دوی فرصت و تهدید را با هم دارد. راحت‌تر بگوییم، مانند چرک خشک‌کنی عمل می‌کند که اگر درست مصرف شود، مؤثر است و اگر نادرست استفاده شود، اثرهای تخریبی اصلاح‌ناپذیری ایجاد می‌کند. ■

پی‌نوشت

1.No child Left behind

منابع

1. Briggs,S. The Matthew Effect: What Is It and How Can You Avoid It In Your Classroom? Retrieved July 1st, 2013 from <https://www.opencolleges.edu.au/informed/features/the-matthew-effect-what-is-it-and-how-can-you-avoid-it-in-your-classroom/>
- 2.U.S. Department of Education.(2001) Retrieved from <https://www2.ed.gov/nclb/overview/intro/guide/index.html>
- 3.Gladwell,M(2008). Outliers: The Story of Success. America:Little, Brown and Company
- 4.BazooBand,A.(2016). The Impact of Social Network on High School Students' Physics Homework: An Experimental Study. Journal of Soft Computing and Decision Support Systems , 3(3), 59-66.